

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К.Д. УШИНСЬКОГО»

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Навчально-методична розробка програми з курсу

**СПЕЦИФІКА КОНСУЛЬТАЦІЙ З ПРОБЛЕМ ВИХОВАННЯ У
НЕПОВНІЙ СІМ'Ї**

Для студентів вищих навчальних закладів
за спеціальністю «Психологія» - 053

Одеса – 2021

УДК: 155.445+370.15

Затверджено рішенням Вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (протокол № 11 від 24.06.2021 року).

Автор *Денисенко А.О.*, кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології розвитку і соціальних комунікацій, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (м. Одеса).

Рецензенти:

Масанов А.В., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології розвитку і соціальних комунікацій, ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»

Гузенко В.А., кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи Державного університету «Одеська політехніка»

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
Ключові поняття курсу.....	6
Опис навчальної дисципліни	9
Критерії оцінювання	11
Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання	16
Програма навчальної дисципліни	17
Структура навчальної дисципліни.....	20
Методи навчання.....	23
Методичне забезпечення.....	23
Методичні рекомендації для самостійної роботи.....	23
Питання до самоконтролю.....	30
Рекомендовані джерела інформації.....	31
Контрольний тест для перевірки знань студентів.....	33

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Найважливішим інститутом соціалізації підростаючого покоління є батьківська родина. Саме в родині формуються основи характеру людини, її відносини до праці, моральним і культурним цінностям. Родина була і залишається найважливішим соціальним середовищем формування особистості й основою в психологічній підтримці та виховання.

Віддавна життя в родині складалося так, що батьківські обов'язки поділялися між батьком і матір'ю. Однак останнім часом проблеми, зв'язані з родиною, здобувають велику актуальність у суспільстві, оскільки сучасна родина перетерпіла серйозні зміни: зменшився її розмір і кількість дітей, народження дітей поза шлюбом, часто батьки відмовляються виконувати свої обов'язки та функції, і, як наслідок, зросла кількість неповних родин.

А.С. Макаренко привертав увагу до структури родини. Він увів поняття «повна» і «неповна родина», розуміючи при цьому родину, що не має батька чи матері. На думку вченого, від структури родини залежить виховання й успішна соціалізація дитини. Відзначено, що діти з неповних родин, як правило, більш вразливі, мають ряд психологічних комплексів, а мати, своєю чергою, стурбована своїм соціальним станом розведеної жінки, не має психологічної підтримки, вона не може розділити відповідальність з чоловіком за дитину, тому усі проблеми звалює на свої плечі, що приводить до депривації дитини та матері.

Не завжди повна сім'я є нормальним середовищем для повноцінного розвитку і виховання дитини. Однак наявність в сім'ї обох батьків допомагає успішніше вирішувати багато питань, пов'язаних зі збереженням її психічного здоров'я. На це неодноразово звертали увагу спеціалісти, які займаються вивченням проблеми неповних сімей.

Батьківський дім споконвіку називався вітчизною, в цьому закладено глибокий зміст, що визначає важливу роль батька у вихованні та розвитку особистості дитини. Однак батьківське щастя не приходить саме та не передається у спадок. Ж.Ж. Руссо говорив, що народжуючи та годуючи дітей,

батько виконує тільки третю частину свого завдання. Кожен батько повинен дати роду людському - людей, суспільству - діячів, державі - громадян. Будь-який чоловік, який може платити цей потрібний податок і не робить цього, стає винним, і може бути більш винним, якщо платить його наполовину. Хто не може та не хоче виконувати обов'язки батька, той не має права їм бути.

Навчальна програма будувалась на матеріалах узагальнення вітчизняних та зарубіжних концепцій та теорій сімейної психології і здійснювалась так, щоб стимулювати студентів до дискусій, критичного осмислення фактів, формування самостійної роботи та висновків. На практичних заняттях студенти мають можливість ознайомитись з методами психодіагностики, сімейного консультування та психокорекції.

Розроблений курс вміщує наступні напрямки: аналіз сучасних психологічних концепцій; психологічна характеристика неповної родини; виховний потенціал родини; типологія батьківського кохання; моделі сімейного консультування.

Вивчення навчального курсу неможливо без засвоєння певного обсягу знань, який визначається тим, що студент повинен знати:

- основи сімейного виховання та специфіку проведення консультативної роботи з подальшим використанням у професійній діяльності;
- провідні детермінанти сімейного виховання у неповних сім'ях;
- сучасні методологічні підходи та психологічні технології.

Вміти:

- аналізувати, виділяти головне, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити самостійні висновки;
- ставити й вирішувати проблемні питання й задачі;
- свідомо вибирати методи дослідження з урахуванням конкретних умов;
- розробляти психологічні рекомендації та психокорекційні програми.

КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ КУРСУ

Бездітна - це родина, коли подружжя протягом 8-10 років не мають дітей. Виділяють два типи: свідомо бездітний та змушений бездітний шлюб.

Виховання - діяльність по передачі новим поколінням суспільно-історичного досвіду; планомірна і цілеспрямована дія на свідомість та поведінку людини з метою формування визначених установок, понять, принципів, ціннісних орієнтацій, що забезпечує умови її розвитку, підготовку до громадського життя і праці.

Виховний потенціал сім'ї - це коло факторів і умов, які сприяють всебічному розвитку та формуванню особистості дитини, включає сімейне мікросередовище, спосіб життя сім'ї, а також можливості сім'ї у сфері духовно-практичної діяльності.

Методи сімейного виховання – способи та шляхи, за допомогою яких здійснюється цілеспрямований педагогічний вплив на свідомість і поведінку дітей членами сім'ї (батьки, прабатьки, брати та сестри, інші родичі).

Деструктивна поведінка характеризує дії, спрямовані на порушення соціальних норм. У своїй структурі підрозділяється на зовнішньодеструктивну (адиктивна - використання речовин з метою відходу від реальності, антисоціальна - дії, які порушують закони та права інших людей) і внутрішньодеструктивну (суїцидальну, конформістську - позбавлення індивідуальності, нарцистичну - почуття власної грандіозності, фанатичну – прихильність чужим поглядам, аутистичну - заглибленість у світ власних фантазій) поведінку.

Дитячо-батьківські взаємини - різноманітні взаємини дітей та батьків, а також значні порушення, що впливають на благополуччя дитини в родині та її подальший розвиток. На їх формування впливають: тип родини, позиція, яку займають дорослі, стиль виховання та інші детермінанти.

Неповна родина утворюється внаслідок розірвання шлюбу, позашлюбного народження дитини, смерті одного з батьків або роздільного їх проживання.

Різновиди неповних сімей: осиротіла, позашлюбна, розведена, розпалася.

Залежно від того, хто з батьків займається *вихованням дитини*, виділяють: материнські та батьківські неповні сім'ї.

За кількістю поколінь в сім'ї розрізняють: неповну просту - мати (батько) з дитиною або декількома дітьми та неповну розширену - мати (батько) з одним або декількома дітьми та іншими родичами. Останні становлять абсолютну більшість серед неповних сімей.

Зростання неповних сімей *безпосередньо пов'язано зі сферою шлюбно-сімейних відносин:*

- зміна моральних норм в області статевих взаємин;
- поширення дошлюбних зв'язків;
- зміна традиційних ролей (сімейних) чоловіка і жінки;
- втрата сім'єю своєї виробничої функції;
- невідповідність молоді до шлюбу;
- завищення вимоги стосовно шлюбного партнера;
- алкоголізм і наркоманія.

Психологічне консультування - форма надання практичної допомоги у виді рад і рекомендацій, на базі попереднього вивчення проблем.

Психокорекційна робота - діяльність по виправленню існуючих особливостей психічного розвитку і поведінки, які, за прийнятою схемою, не відповідають «оптимальної» моделі.

Психотравмируюче переживання - це стан, що впливає на особистість у силу його виразності (гостроти), чи тривалості повторюваності. До них можна віднести негативні переживання, які можуть бути причиною визначеної клінічної патології.

Поведінка - це особлива форма діяльності, коли мотивація дій із предметного плану переходить у план індивідуально-суспільних відносин. У її основі лежить соціально-обумовлена, опосередкована мовою й іншими знаково-значеннєвими системами діяльність, типовою формою якої виступає - праця, а атрибутом - спілкування.

Сім'я являє собою складну систему стосунків, об'єднуючи не тільки подружжя, але й їх дітей, а також родичів чи юридично прирівняних до них людей.

Сімейні відносини являють собою структуровану цілісність, елементи якої взаємозалежні, взаємообумовлені (подружні, дитяче-батьківські, дитячо-дитячі, прабатьківські-батьківські прабатьківські-дитячі відносини).

Структура сім'ї - це склад сім'ї, кількість членів, а також сукупність її взаємостосунків.

Основні структурні параметри: згуртованість (емоційна близькість між членами сім'ї); ієрархія (стосунки домінування-підкорення в сім'ї); внутрішні та зовнішні межі (взаємостосунки сім'ї між підсистемами та з соціальним оточенням).

Сімейна система – це відкрита система, яка знаходиться в постійному взаємообміні з навколишнім середовищем. Виділяють індивідуальну (уявлення про своє «Я», подружню, батьківську та сиблінгів).

Сімейні функції – це життєдіяльність сім'ї, пов'язана із задоволенням визначених потреб її членів. Виділяють репродуктивна (народження дітей), економічна, виховна (формування особистості дитини), комунікативна (створення психологічного клімату), організації дозвілля і відпочинку, сфера первинного соціального контролю (моральна регламентація поведінки членів сім'ї в різних сферах життєдіяльності), духовного спілкування (духовне взаємозбагачення), соціально-статусна (надання певного соціального статусу всім членам сім'ї).

Етапи життєдіяльності сім'ї – оформлення шлюбу, сім'я з малими дітьми, сім'я з дітьми підліткового віку, сім'я «спорожніле гніздо», сім'я, коли один із партнерів помер.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, ОПП, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань: Соціальні та поведінкові науки ОПП: Психологія Спеціальність: 053 Психологія	Статус дисципліни: вибіркова	
Модулів – 1		Мова навчання: українська	
Змістових модулів – 2		Рік навчання: 4-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання розробка психокорекційної програми		Семестр: 8-й	
		Лекції	
		26 год.	10 год
		Практичні, семінарські	
		26 год.	8 год.
		лабораторні	
		22 год.	-
		Самостійна робота	
50 год.		106 год.	
Загальна кількість годин – 150 год	Індивідуальні завдання:		
	26 год.	26 год.	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Вид контролю: залік	

Мета навчальної дисципліни: створення науково-теоретичного підґрунтя для оволодіння професійними знаннями щодо психологічного супроводу виховного процесу у неповних сім'ях, здатності до застосування психологічних знань в умовах професійної діяльності.

Передумови для вивчення дисципліни: паралельно з вивченням навчальної дисципліни «Специфіка консультацій з проблем сімейного виховання у неповних сім'ях» студенти мають вивчати такі навчальні дисципліни, як «Вікова

психологія», «Психологія сім'ї», «Психодіагностика», «Основи психологічного консультування», «Психотерапія», «Соціальна психологія».

Очікувані програмні результати навчання:

1. Аналізувати та пояснювати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

Інтегральна компетентність: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій і методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, здатність свідомої саморегуляції в умовах впливу медіасередовища.

Міждисциплінарні зв'язки: «Вікова психологія», «Психологія сім'ї», «Психодіагностика», «Основи психологічного консультування», «Психотерапія», «Соціальна психологія».

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні заняття	0 балів	Студент не бере участі в практичному занятті, є лише спостерігачем.
	3 бали	Відповіді на запитання формальні, не наведено прикладів практичного використання.
	5 бал	Студент бере активну участь у практичному занятті. Висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади.
Підготовка реферату	0 балів	Завдання не виконано.
	5 балів	Реферат відповідає вимогам, але відповіді студента не всі обґрунтовані
	10 бал	Реферат відповідає вимогам, відповіді студента відповіді повні, логічні.
Розробка психологічних рекомендацій до проблемних ситуацій	0 балів	Завдання не виконано.
	6 бал	Завдання виконано формально, без власних роздумів.
	10 бал	Завдання виконано з творчим підходом, розгорнуте, цікаве, відрізняється власними роздумами, висновками.
Психодіагностичне обстеження та розробка психологічних рекомендацій	0 балів	Відсутність психодіагностичного обстеження
	5 бал	Аналіз психодіагностичного обстеження проведено вірно, але відсутні психологічні рекомендації.
	10 бал	Аналіз психодіагностичного обстеження проведено вірно, але психологічні рекомендації розроблено формально.

	15 бал	Завдання виконано вірно, з творчим підходом
Написання рецензій на худ. фільми	0 балів	Завдання не виконано.
	6 бал	Завдання виконано формально, без власних роздумів.
	10 бал	Завдання виконано з творчим підходом, відрізняється власними роздумами.
Розробка психокорекційної програми	0 балів	Відсутність психокорекційної програми
	10 бал	Завдання виконано формально, є помилки у розробці
	20 бал	Завдання виконано відповідно вимогам

Критерії оцінювання підсумкового контролю

бали	Критерії
0 балів	Відповіді на запитання відсутні.
1-3 балів	Відповіді на запитання неповні, невпевнені.
4-6 балів	Здобувач вищої освіти не вміє логічно думати, робити власні висновки. Відповіді на запитання формальні, книжкові. Не наведено прикладів практичного використання.
7-9 балів	Відповіді на запитання загалом правильні, проте наявні помилки у визначеннях. Здобувач вищої освіти намагається робити власні висновки, наводить приклади практичного використання в освітньому процесі.
10 балів	Здобувач вищої освіти вміє розмірковувати, робити власні висновки. Відповіді на запитання повні, обґрунтовані, з прикладами практичного використання.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
<p>Відмінно (90–100 А)</p>	<p>Студент вільно володіє навчальним матеріалом і науково-понятійним апаратом на підставі вивченої основної та додаткової літератури, аргументовано висловлює свої думки, виявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань під час самостійної роботи. Усні відповіді відрізняються впевненістю, повнотою, логікою та аргументованістю. Має міцні знання про: основи сімейного виховання та специфіку проведення консультативної роботи з подальшим використанням у професійній діяльності; провідні детермінанти сімейного виховання у неповних сім'ях; сучасні методологічні підходи та психологічні технології. Здатний: до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності; креативного генерування та реалізації нових ідей. Самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел; планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження; надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову). Уміє: аналізувати, виділяти головне, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити самостійні висновки; ставити й вирішувати проблемні питання й задачі; свідомо вибирати методи дослідження з урахуванням конкретних умов; розробляти психологічні рекомендації та психокорекційні програми.</p>
<p>Добре (82-89 В)</p>	<p>Студент володіє навчальним матеріалом і основними науково-понятійними категоріями на підставі вивченої основної та додаткової літератури, висловлює свої думки, виявляє творчий підхід до виконання індивідуальних та колективних завдань під час самостійної роботи. Усні відповіді відрізняються логікою та аргументованістю, хоча вони не завжди повні. Має знання про: основи сімейного виховання та специфіку проведення консультативної роботи з</p>

	<p>подальшим використанням у професійній діяльності; провідні детермінанти сімейного виховання у неповних сім'ях; сучасні методологічні підходи та психологічні технології. Здатний: до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності; креативного генерування та реалізації нових ідей. Самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел; планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження; надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову). Уміє: аналізувати, виділяти головне, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити самостійні висновки; ставити й вирішувати проблемні питання й задачі; свідомо вибирати методи дослідження з урахуванням конкретних умов; розробляти психологічні рекомендації; потребує допомоги з боку викладача при розробці психокорекційної програми.</p>
<p>Добре (74-81 С)</p>	<p>Студент володіє певним обсягом навчального матеріалу, здатний його аналізувати, але допускає несуттєві неточності. Має на достатньому рівні знання про: основи сімейного виховання та специфіку проведення консультативної роботи з подальшим використанням у професійній діяльності; провідні детермінанти сімейного виховання у неповних сім'ях; сучасні методологічні підходи та психологічні технології. Здатний: до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності; креативного генерування та реалізації нових ідей. Самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел; планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження; надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову). Уміє: аналізувати, виділяти головне, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити самостійні висновки; вибирати методи дослідження з урахуванням</p>

	<p>конкретних умов; розробляти психологічні рекомендації. Не завжди може ставити та вирішувати проблемні питання та задачі; потребує допомоги з боку викладача при розробці психокорекційної програми.</p>
<p>Задовільно (64-73 D)</p>	<p>Студент володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або володіє частиною навчального матеріалу. Усні відповіді неповні, вирізняються неточністю, неаргументовані. Має на задовільному рівні знання про: основи сімейного виховання та специфіку проведення консультативної роботи з подальшим використанням у професійній діяльності; провідні детермінанти сімейного виховання у неповних сім'ях; сучасні методологічні підходи та психологічні технології. Здатний самостійно збирати та опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел; планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження. Не здатний до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності; креативного генерування та реалізації нових ідей. Недоцільно обирає методи дослідження з урахуванням конкретних умов. Не вміє ставити та вирішувати проблемні питання та задачі; надавати психологічну допомогу; розробити психологічні рекомендації та психокорекційну програму.</p>
<p>Задовільно (60-63 E)</p>	<p>Студент має епізодичні знання про: основи сімейного виховання та специфіку проведення консультативної роботи з подальшим використанням у професійній діяльності; провідні детермінанти сімейного виховання у неповних сім'ях; сучасні методологічні підходи та психологічні технології. Усні відповіді неповні, неточні, неаргументовані. Здатний самостійно збирати та опрацьовувати психологічну інформацію з різних джерел; організовувати та здійснювати психологічне дослідження. Не здатний: до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності; креативного</p>

	генерування та реалізації нових ідей. Не вміє ставити та вирішувати проблемні питання та задачі; обирати методи дослідження з урахуванням конкретних умов; надавати психологічну допомогу; розробити психологічні рекомендації та психокорекційну програму.
Незадовіл (35-59 FX)	Студент не володіє навчальним матеріалом, не має знань про: основи сімейного виховання та специфіку проведення консультативної роботи з подальшим використанням у професійній діяльності; провідні детермінанти сімейного виховання у неповних сім'ях; сучасні методологічні підходи та психологічні технології. Не здатний: до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; застосовувати набуті знання у практичних ситуаціях професійної діяльності; креативного генерування та реалізації нових ідей; самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел; планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження; надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову). Не може: аналізувати, виділяти головне, порівнювати, класифікувати, узагальнювати, робити самостійні висновки; ставити й вирішувати проблемні питання й задачі; вибирати методи дослідження з урахуванням конкретних умов; розробляти психологічні рекомендації та психокорекційні програми.

ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ ТА МЕТОДИ ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Усне опитування, індивідуальні навчально-дослідні завдання (реферати, презентації, психодіагностичне обстеження, психокорекційна програма), залік.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МОДУЛЬ 1. Психологічний супровід процесу виховання у неповній сім'ї

Змістовий модуль 1. Принципи сімейного виховання у неповній сім'ї

Тема 1. Сучасні підходи щодо поняття сутності феномену «неповна сім'я»

Поняття «неповна сім'я». Класифікація типів неповної сім'ї. Провідні детермінанти неповної сім'ї. Труднощі неповної сім'ї на сучасному етапі. Порівняння відношення батьків до дитини у неповній та повній сім'ях.

Тема 2. Психічний стан дитини після розлучення батьків

Проблеми психічного стану дітей у неповних сім'ях на різних вікових етапах (Артур Б. і Кемме М.). Дефіцит чоловічого впливу в неповних сім'ях на дівчат та хлопців (Рожина Л.Н.). Діти та повторний шлюб батьків. Психологічні проблеми повторного шлюбу (визначення границь, формування функціонально-рольової структури з урахуванням системи відносин з колишньою родиною, особливості батьківства в умовах повторного шлюбу, вплив психологічних проблем першого шлюбу).

Тема 3. Теорії психології виховання

Мета та завдання виховання у сучасному суспільстві. Огляд основних вітчизняних та зарубіжних теорій виховання (Бех І.В., Якобсон П.М., Лебединський М.С. та ін.). Характеристика психологічних засобів та методів виховання. Психологічна структура виховного впливу на дитину (Вілкнас В.К.). Роль стереотипів та установок у процесі виховання.

Тема 4. Специфіка сімейного виховання

Провідні принципи та завдання сімейного виховання. Родина як один із провідних факторів у розвитку особливості дитини. Класифікація типів

сімейного виховання. Типи невірнього виховання та їх провідні детермінанти. Виховний потенціал родини (Ейдемільер Е.Г.). Типологія батьківського кохання. Розгляд поняття «материнське відношення» та його провідних типів (Захаров І.). Виховання дівчат та хлопців у неповній родині. Проблеми психічного здоров'я дітей у неповних сім'ях. Відношення підлітків до себе й батькам у неповних сім'ях. Прийомна дитина в родині (Віннікотт Д., Векілова С. А. та ін.).

Тема 5. Особливості виховання «важких» дітей

Критерії визначення феномену «важкі» діти. Визначення груп «важких» дітей. Характеристика форм девіантної поведінки (Єгоров А.Ю., Ігумнов С.А.). Класифікація структури девіантної поведінки дітей та підлітків (Менделевич В.Д., Змановська Е.В., Короленко Ц.П., Фурманов І.А. та ін.). Вплив факторів, що впливають на відхилення поведінки дітей та підлітків. Психологічні механізми перевиховання.

Тема 6. Характеристика реакцій та особливостей характеру, які впливають на розлад поведінки дітей

Ситуативно-особистісні реакції дітей. Типологія акцентуацій характеру: особливості акцентуації характеру та їх різниця від розладу поведінки особистості (Бойко В.В., Леонгард К., Лічко Е.А.).

Змістовий модуль 2. Психологічний супровід неповної сім'ї

Тема 7. Етапи та техніки сімейного консультування

Організація роботи з сім'єю. Види психологічної допомоги. Поняття «сімейне консультування», мета, принципи та правила (Шнейдер Л.Б., Кочюнас Р., Горностай П.П. та Васьковська С.В.). Консультативний цикл (Румянцева). Стадії та етапи сімейного консультування. Моделі сімейного консультування (психоаналіз, сімейні системи, біхевіористичний підхід, теорії

соціального навчання, структурний підхід, трансактна модель, стратегічний підхід, раціонально-емоційна терапія, нарративний підхід).

Тема 8. Методи діагностичного обстеження

Ознайомлення з методиками А.Я. Варги, В.В. Століна «Тест-опитувальник батьківське відношення до дітей», Е.Г. Ейдемільер «Малюнок родини», Шеффер «Поведінка батьків та відношення підлітків до них», Рене Жіля «Батьки очима дитини», анкета для виявлення хімічної залежності, тест на виявлення сексуальної адикції (П. Карнеса), діагностика суїциду та інші.

Тема 9. Психокорекційна робота з проблем виховання дітей у неповній сім'ї

Поняття, напрямки (психодинамічний, системний, стратегічний, еkleктичний) та етапи проведення психокорекційної роботи. Правила для конкретизації мети корекційної роботи. Параметри при розробці корекційної роботи. Методи та техніки корекційної роботи з сім'єю (зміна поведінки, зміна образів, соціометричні, змішані). Основні завдання групової дискусії. Психокорекційна робота з батьками з проблем виховання дітей.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	Денна форма						Заочна форма				
	усьог	л.	п.	л	с.р	інд	усьог о	л.	п.	с.р.	інд
1	2	3	4	5	6	7	2	3	4	5	6
МОДУЛЬ 1. Психологічний супровід процесу виховання у неповній сім'ї											
Змістовий модуль 1. Принципи сімейного виховання у неповній сім'ї											
Тема 1. Сучасні підходи щодо поняття сутності феномену «неповна сім'я»	7	2			5		14	2		12	
Тема 2. Психічний стан дитини після розлучення батьків	9	2	2		5		14	2		12	
Тема 3. Теорії психології виховання	9	2	2		5		12			12	
Тема 4. Специфіка сімейного виховання	17	4	4	4	5		16	2	2	12	
Тема 5. Особливості виховання «важких» дітей	17	4	4	4	5		14	2		12	
Тема 6. Характеристика реакцій та особливостей характеру, що впливають на розлад поведінки дітей	9	2	2		5		10			10	
Змістовий модуль 2. Психологічний супровід неповної сім'ї											
Тема 7. Етапи та техніки сімейного консультування	17	4	4	4	5		14		2	12	
Тема 8. Методи діагностичного обстеження	15	2	4	4	5		14		2	12	
Тема 9. Психокорекційна робота з проблем	24	4	4	6	10		16	2	2	12	

виховання дітей у неповній сім'ї											
ІНДЗ	26					26	26				26
Разом за модулем 1	150	26	26	22	50	26	150	10	8	106	26

Теми практичних занять

№ з/п	Тема заняття	Кількість годин	
		Денна	Заочна
<i>Модуль 1. Психологічний супровід процесу виховання у неповній сім'ї</i>			
1	Психічний стан дитини після розлучення батьків	2	-
2	Теорії психології виховання	2	-
3	Специфіка сімейного виховання	4	2
4	Особливості виховання «важких» дітей	4	-
5	Характеристика реакцій та особливостей характеру, що впливають на розлад поведінки дітей	2	-
6	Етапи та техніки сімейного консультування	4	2
7	Методи діагностичного обстеження	4	2
8	Психокорекційна робота з проблем виховання дітей у неповній сім'ї	4	2
	Усього:	26	8

Теми лабораторних занять

№ з/п	Тема заняття	Кількість годин	
		Денна	Заочна
<i>Модуль 1. Психологічний супровід процесу виховання у неповній сім'ї</i>			
1	Специфіка сімейного виховання	4	-
2	Особливості виховання «важких» дітей	4	-
3	Етапи та техніки сімейного консультування	4	-
4	Методи діагностичного обстеження	4	-

5	Психокорекційна робота з проблем виховання дітей у неповній сім'ї	6	-
	Усього:	22	-

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин		Форма контролю
		Денна	Заочна	
	<i>Модуль 1. Психологічний супровід процесу виховання у неповній сім'ї</i>			
1	Психічний стан дитини після розлучення батьків	6	13	Усне опитування, залік
2	Теорії психології виховання	6	13	
3	Специфіка сімейного виховання	6	13	
4	Особливості виховання «важких» дітей	6	13	
5	Характеристика реакцій та особливостей характеру, що впливають на розлад поведінки дітей	6	13	
6	Етапи та техніки сімейного консультування	6	13	
7	Методи діагностичного обстеження	6	13	
8	Психокорекційна робота з проблем виховання дітей у неповній сім'ї	8	15	
	Разом	50	106	

Індивідуальні навчально-дослідні завдання (ІНДЗ)

№ з/п	Завдання	Кількість годин	
		Денна	Заочна
	<i>Модуль 1. Психологічний супровід процесу виховання у неповній сім'ї</i>		
1	Розробка психокорекційної програми для батьків або дітей з проблем психодіагностики	26	26
	Разом	26	26

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Лекції із застосуванням презентацій, лекції-діалоги, дебати, дискусії, круглі столи, рольові і ділові ігри, кейс-стаді, вправи.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- *Робоча програма навчальної дисципліни «Специфіка консультацій з проблем виховання у неповній сім'ї».*
- *конспекти лекцій;*
- *методичні вказівки та рекомендації;*
- *індивідуальні завдання;*
- *збірники ситуаційних завдань (кейсів);*
- *ілюстративні матеріали;*
- *інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна (за потребою);*
- *запитання для самоконтролю.*

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Головна мета проведення самостійної роботи полягає у необхідності більш широкого огляду тематики курсу з використанням різноманітних рекомендованих матеріалів.

- 1) підготовка та захист реферату (1-10 балів);
- 2) проведення психодіагностичного обстеження та розробка психологічних рекомендацій (1 – 15 балів за діагностика та 1-10 балів за рекомендації);
- 3) методика «Сімейна генограма» Е.Г. Ейдемільера (1 – 5 балів);

- 4) розробка психологічних рекомендацій до проблемних ситуацій (1 – 12 балів);
- 5) перегляд та написання рецензій на художні фільми (1 – 12 балів);
- 6) розробка психокорекційної програми з проблем психодіагностики (1 – 20 балів);
- 7) написання творчої роботи (по бажанню) (1 – 30 балів).

Завдання 1. При захисті реферату максимальна оцінка 10 балів, звертають увагу на доповідь студента, відповіді на питання, а також на оформлення роботи.

Вимоги до оформлення реферату. Сторінки тексту реферату, повинні відповідати формату А4, шрифт 14, полуторний інтервал (допускається написання реферату від руки пастою синього або чорного кольору). Текст реферату варто друкувати, дотримуючи наступних розмірів полів: ліве - 30 мм, праве - 10 мм, верхнє - 25 мм, нижнє - 25 мм.

Обсяг реферату не більше 10 - 12 сторінок. Заголовки структурних елементів реферату й пунктів основної частини варто розташовувати в середині рядка без крапки наприкінці й друкувати прописними буквами, не підкреслюючи. Сторінки реферату варто нумерувати арабськими цифрами, проставляючи праворуч у верхнім полі без крапки наприкінці.

Номера сторінок на титульному аркуші не проставляють.

Структурними елементами реферату є:

- 1) титульний аркуш;
- 2) зміст (із вказівкою номерів сторінок);
- 3) введення (актуальність проблеми);
- 4) основна частина (варто ділити на пункти, які повинні містити закінчену інформацію);
- 5) висновки;
- 6) список літератури (5 - 7 використаних джерел)

Вимоги	Бали
Реферат повністю відповідає вимогам. Доповідь повністю висвітлює тему, використані результати сучасних наукових досліджень, починаючи з 2000 року, доповідач висловив і обґрунтував свою власну позицію. Студент відповів на всі питання	10
Реферат повністю відповідає вимогам. Доповідь повністю висвітлює тему, використані результати сучасних наукових досліджень, починаючи з 2000 року, доповідач висловив і обґрунтував свою власну позицію. Студент не відповів на всі питання	8
Реферат не повністю відповідає вимогам. Доповідь висвітлює тему, використані результати наукових досліджень до і після 2000 року. Студент не відповів на всі питання	6
Реферат не повністю відповідає вимогам. Доповідь висвітлює тему, використані результати наукових досліджень лише до 2000 року. Студент не відповів на питання	4
Реферат не відповідає вимогам. Доповідь не висвітлює тему, використані результати наукових досліджень лише до 2000 року. Студент не відповів на питання	2
Студент не підготував реферат	0

Доповідь, де автор розкриває суть досліджуваної проблеми, приводить різні точки зору, а також власні погляди на неї. У роботі над доповіддю з'єднуються три якості дослідника: вміння провести дослідження, вміння піднести результати слухачам, вміння кваліфіковано відповісти на питання. Відмітною його рисою є науковий, академічний стиль, тобто зовсім особливий спосіб подачі текстового матеріалу, найбільш підходящий для написання навчальних і наукових праць. Даний стиль визначає наступні норми: часто вживаються слова іноземного походження, різні терміни; уживаються вступні конструкції типу «відповідно», «на наш погляд»; авторська позиція повинна бути як можна менш виражена, тобто не використовувати слова «я зробив, я вважаю».

Структура доповіді: актуальність проблеми, аналіз теоретичних підходів та висновки.

п/п №	Теми рефератів та творчої роботи
1	Криза родини та її вплив на розвиток дитини
2	Труднощі виховання дітей у неповних родин
3	Діти-інваліди у неповних родин
4	Проблема психологічного та фізичного насильства в родині
5	Детермінанти батьківського відношення
6	Сприйняття дитиною сімейних відносин
7	Наслідки сімейного виховання
8	Вплив масової інформації та культури на розвиток особистості дитини
9	Корекція і терапія сімейних порушень
10	Депресія жінки у бездітному шлюбі
11	Психологічні умови формування материнської та батьківської любові, причини емоційного відкидання дитини
12	Характеристика психодіагностичних методик роботи з родиною
13	Етапи проведення психологічного консультування
14	Труднощі у вихованні дітей із соціальною дезадаптацією
15	Дитячо-батьківські взаємини у неповних родин
16	Профілактика сімейних взаємин
17	Труднощі роботи практичного психолога з родиною
18	Психокорекційні методи роботи з дитячо-батьківськими взаєминами
19	Признаки ефективного консультування
20	Прийомна дитина в родині

Завдання 2. Діагностика 4 неповних сімей за методиками:

Підлітки: Исследование личности с помощью Фрайбургского личностного опросника (FPI); ADOR (Шеффер), Склонность к отклоняющемуся поведению

(А.Н. Орел). Для матерів – Тест родительского отношения (А.Я. Варга, В.В. Столин).

Молодший школяр: Батьки очами дитини (Рене Жиля), Филипса Шкільна тривожність (Філіпс), Неіснуюча тварина. Для матерів – Тест родительского отношения (А.Я. Варга, В.В. Столин).

Завдання 3. Проективна методика «Семейная генограмма» Э.Г. Эйдемиллера.

Ваша родина, описуємо – 3 покоління (ви, ваші батьки з іншими дітьми, ваші бабусі та дідусі з дітьми).

Завдання 4. Розробка психологічних рекомендацій до проблемних ситуацій

За кожним завданням необхідно розписати методи роботи (шляхи її вирішення).

Ситуація 1. У лікарню міста Н. 6-літній Альошу доставили в стані алкогольного сп'яніння. Малюк сп'яну бив скло в будівлі місцевого технікуму, поки його не затримали. У лікарні протверезілий Альоша розповів, що горілкою кілька разів його пригощав мамин співмешканець.

Ситуація 2. В одному з ліцеїв було проведено дослідження, яке показало, що практично всі учні хоча б раз пробували алкоголь або наркотики. Загальновідомо, що приблизно третина з тих, хто в підлітковому віці вживав неодноразово психостимулюючі речовини - стануть згодом справжніми наркоманами.

Ситуація 3. У Центр допомоги сім'ї та дітям зателефонувала шкільна медсестра і попросила про допомогу. Вона повідомила, що учень 3-го класу Ваня прийшов в школу з великою садном на лобі та синцем під оком. Вчительці він сказав, що впав з велосипеда. В ході огляду медсестра виявила на тілі Івана численні гематоми - на сідницях, ногах, плечах, грудях і спині. Деякі гематоми вже майже зажили. Медсестра сказала хлопчикові, що він ніяк не міг отримати всі ці пошкодження, впавши з велосипеда, і попросила його розповісти, що сталося насправді. Ваня розплакався і відповів, що мати «розлютилася і запустила в мене сковорідкою, тому що вона смажила рибу, а я її терпіти не

можу». Він також заявив: «Вона іноді мене б'є, коли сердиться. Вона каже, що якщо вона не змусить мене слухатися, то, коли я виросту, я стану таким, як тато».

Ситуація 4. Молода сім'я. Нещодавно з ними став жити хлопчик Альоша, у якого померла мама, вона мала стосунки з Сергієм і народила від нього дитину, але синові він не допомагав. Коли мати Олексія померла, адвокат розшукав батька хлопчика і сказав про те, що трапилося. До цього ні Ольга, ні батьки Сергія не знали, що у нього росте син. Ольга і Сергій вирішили хлопчика усиновити.

Сергій багато часу проводить на роботі, і всі турботи про Альошу взяла на себе Ольга. Вона переживає за Альошу, що йому не комфортно, не вистачає турботи батька. Жінка багато разів намагалася говорити про це чоловікові, але нічого не змінюється. І вона звернулася за консультацією.

Ситуація 5. 14-річний підліток веде асоціальний спосіб життя - не вчиться, не працює, зловживає алкоголем, заважає сусідам. Його мати також зловживає алкоголем, не працює, вихованням сина не займається.

Завдання 5. Перегляд і написання рецензії на х/ф: «Мужики», «Молодая семья», «Мачеха», «Воскресный папа».

Завдання 6. Розробка психокорекційної програми з проблем сімейної психодіагностики.

Завдання 7. Підготовка і захист творчої роботи (побажанню), обсяг 30 - 35 сторінок (теми рефератів).

Загальні положення. Творча робота є підсумковою роботою студента по вивченій дисципліні. Вона повинна виявити ступінь теоретичної й практичної підготовленості студента: розробити стратегічні цілі, проаналізувати теоретичні підходи, підібрати комплекс психодіагностичних методик, провести емпіричне дослідження, інтерпретувати результати, розробити психологічний супровід з обліком нових інноваційних технологій.

Загальними вимогами до творчої роботи є: чіткість побудови плану роботи; логічна послідовність викладу матеріалу; переконливість аргументації основних

положень роботи; стислість і точність формулювань; конкретність викладу результатів роботи; обґрунтованість висновків і пропозицій.

Орієнтовна структура творчої роботи має передбачати наявність:

- *вступу* – зазначається тема та її актуальність, мета та завдання роботи;
- *теоретичного обґрунтування* - виклад базових теоретичних положень, законів, принципів, алгоритмів тощо, на основі яких виконується завдання;
- *основних результатів індивідуального завдання та їх обговорення* - подаються якісні результати роботи, схеми, малюнки, моделі;
- *списку використаної літератури;*
- *додатків (за необхідності).*

Виконання творчої роботи починають із підбора й вивчення наукової літератури, потім відповідно до плану творчої роботи викладають зміст досліджуваного питання.

У вступі (1,5 - 2 сторінки тексту) обґрунтовується актуальність (чим цікавий напрямок досліджень, у чому полягає його важливість, які вчені працювали в цій області, яким питанням у даній темі приділялася недостатня увага, чому обрана саме ця тема). Мета роботи (загалом відповідає формулюванню теми дослідження й може уточнювати її). Завдання дослідження (конкретизують мету роботи, «розкладаючи» її на складові).

У теоретичній частині (12 - 15 сторінок) аналізуються літературні джерела, які розкривають ступінь вивченості досліджуваної проблеми. При виконанні цієї частини творчої роботи особливу увагу необхідно звернути на системність аналізу, логічність викладу матеріалу.

У другому розділі (14 - 17 сторінок) описують використані психодіагностичні методики, отримані дані і їх інтерпретацію, а також надається розроблена психокорекційна програма або психологічні рекомендації. При використанні цифрового матеріалу для посилення його наочності доцільно користуватися прийомами наочного зображення даних у вигляді таблиць і рисунків.

Загальні висновки дослідження повинні бути сформульовані в узагальненій, конспективній формі, що характеризують отримані результати й виявлені тенденції, їх бажано пронумерувати (не більше 5 або 6).

Порядок подання та захист індивідуального науково-дослідного завдання:

1. Творча робота подається викладачу, який проводить семінарські та практичні заняття з даної дисципліни за тиждень до семестрового контролю.

2. Оцінка за творчу роботу виставляється на заключному занятті (практичному, семінарському тощо) з навчальної дисципліни на основі попереднього ознайомлення викладача зі змістом індивідуального завдання. Можливий захист завдання шляхом усного звіту студента про виконану роботу (до 5 хв.).

3. Оцінка за творчу роботу враховується при виведенні підсумкової оцінки (заліку) з навчального курсу. Оцінювання здійснюється в межах від 1 до 30 балів.

ПИТАННЯ ДО САМОКОНТРОЛЮ

1. Характеристика поняття «психологічне консультування», «психокорекція»
2. Роль родини у розвитку особистості.
3. Методологічні основи психологічної корекції.
2. Психотерапія та психокорекція девіантної поведінки
3. Соціальне оточення і його вплив на розвиток особистості
4. Теоретичні підходи (моделі) психологічного консультування
5. Тенденції розвитку родини в сучасному суспільстві
6. Основні характеристики неповної родини.
7. Психодіагностика при роботі з дітьми із неповних родин.
8. Фактори ефективності психологічної корекції.
9. Принципи розробки психокорекційних програм.
10. Особливості отримання психологічної інформації.
11. Методи психокорекції дитячо-батьківських взаємин.

12. Види порушень сімейного виховання та їхній вплив на розвиток дитини.
13. Методологічні основи психологічної корекції.
14. Проблеми виховання дітей у неповній родині.
15. Психологічні наслідки розводу та задачі психологічної допомоги родині.
16. Типи сімейного виховання.
17. Психологічні умови формування материнської і батьківської любові, причини емоційного відкидання дитини.
18. Гармонічні і дисгармонійні родини, їхні особливості.
19. Роль матері і батька у вихованні дітей.
20. Стиль спілкування та взаємодії в дитячо-батьківських взаєминах.
21. Основні завдання та напрямки психологічної допомоги неповній родині.
22. Вимоги до психолога, що здійснює психокорекційну роботу.
23. Технологія розробки психологічних рекомендацій.
24. Тренінгові групи та соціально-психологічний тренінг.
25. Причини безплідності та її психологічні наслідки.
26. Дефіцит чоловічого впливу на дітей різної статі.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова

1. Алексєєва, І. В. Гіперактивні діти: корекція поведінки. Київ: Шк. світ, 2011. 96 с.
2. Андреева Г.М. Психология современной семьи: монография. Санкт-Петербург: Речь, 2005. 436с.
3. Бех І.Д. Виховання особистості. Київ: Лебідь, 2003. 138 с.
<http://uadocs.exdat.com/docs/index-193954.html>
4. Бех, І. Д. Психологічні джерела виховної майстерності: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2009. 248 с. <http://pidruchniki.ws/19530610/pedagogika>

3. Войцях, Т. В. Запобігання дитячій жорстокості. Київ: Ред. загальпед. газ., 2013. 120 с. <http://www.osvitaua.com/ps/books/4394>
4. Дуткевич, Т. В. Дитяча психологія : навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с. <http://www.twirpx.com/file/658965/>
5. Журавлев Д. Неполные семьи: как помочь детям // Народное образование, 2006. № 1. С. 211-218.
6. Кондратенко Л. Знову двійка : шкільна неуспішність як психологічне явище. Київ: Ред. загальнопед. газ., 2012. 120 с. <http://www.osvitaua.com/ps/psb/books/2012/10>
7. Крайг Г. Психология развития. Санкт-Петербург: Питер, 2002. 567 с.
8. Лесгафт П.Ф. Семейное воспитание ребенка и его значение. Санкт-Петербург: Питер, 1999.
9. Менделевич В.Д. Психология девиантного поведения: уч. пособ. Москва: Речь, 2001. 436с.
10. Минияров В.М. Психология семейного воспитания. Москва: Речь, 2000. 167с. <http://razym.ru/nauchmed/psihiat/55194>
11. Психология воспитания. /ред. В.А. Петровского. Москва: Речь, 1995. 234с.
12. Столяренко, О. Б. Психология личности. навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с. <http://www.twirpx.com/file/748793/>
13. Столяренко Л.Д. Основы психологии. Москва: Речь, 2003. 354 с. <http://padabum.com/d.php?id=4801>
14. Целуйко В.М. Вы и ваши дети. Психология семьи. Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. 283 с.
15. Шнейдер Л.Б. Семейная психология. Москва: Академический Проект: Трикста, 2008. 768 с.

Допоміжна

1. Діти з особливими потребами в школі. Психол.-пед. супровід. Київ: Шк. світ, 2011. 128 с.
2. Джайнот Х. Дж. Родители и дети. Москва: Речь, 1986. 98с.

3. Спиваковская А.С. Как быть родителями. Москва: Речь, 1986. 245с.
4. Фурманов И.А. Психология детей с нарушениями поведения. Москва: Речь, 2004. 213с.
5. Эйдемиллер Э.Г. Семейная психотерапия у подростков при психопатиях, акцентуациях характера, неврозах и неврозоподобных состояниях: метод. реком. Москва: Ин-т Психотерапии, 1980. 421с.

Інформаційні ресурси

- мережі "Інтернет" (<http://vocabulary.ru/>; корисні сайти: www.
- psy.rin.ru;
- auditorium.ru;
- psycho.hotbox.ru;
- psynet.by.ru;
- Lib.com.ua та ін.).

КОНТРОЛЬНИЙ ТЕСТ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

1. Життєдіяльність родини має п'ять стадій, що характеризують: _____
2. Серед провідних форм сімейної _____ виділяють (підкресліть):
неадекватність батьківської позиції, девіантне материнство, розпад родини, зради, статеву ідентифікацію, сімейну кризу, безплідність, внутрішні катастрофи, ревнощі.
3. Складна система відносин у родині значно впливає на виховання дитини. До даних відносин можна віднести: _____
4. Ріст неповних родин зв'язаний з наступними факторами: _____
5. До основних засобів виховної діяльності можна віднести (підкресліть):
когнітивний вплив, психокорекційний вплив, педагогічний вплив, сімейний вплив, психотерапевтичний вплив, сенситивний вплив, емоційний вплив, поведінковий вплив, мотиваційний вплив.

6. Дефіцит чоловічого впливу в неповних родинях виявляється у: _____

7. У якому віці виявляється наступна реакція дітей на розлучення батьків:

а) проблеми зі сном, діарея _____ в) почуває себе покинутим _____

б) підвищений травматизм _____ г) прояв агресії _____

д) неспокійна поведінка _____

8. Бездітна родина це _____ Вона має свої специфічні види _____

9. .... - діяльність по передачі новим поколінням суспільно-історичного досвіду;....., понять, принципів, ціннісних орієнтацій, що забезпечує умови її розвитку, підготовку до громадського життя і праці.

10. Сімейне виховання має свої принципи. Найбільш загальні з них (підкресліть): *психологічний захист, оптимістичність, відкритість, орієнтація на ціннісні відносини, послідовність, почуття власного достоїнства, суб'єктивність, створення ситуацій успіху.*

11. Зміна неадекватності батьківських позицій, гармонізація стилю виховання, розширення усвідомленості мотивів виховання, оптимізація форм батьківського впливу - це _____

12. Укажіть фактори, що травмують дитину:

а) строгість санкцій _____ в) психологічне насильство _____

б) конфліктність _____ г) непослідовність _____

13. У психологічному консультуванні по проблемам неповної родини виділяють наступні напрямки: _____

14. Серед неповних родин розрізняють наступні різновиди _____

15. Основними психологічними причинами невірного виховання є (підкресліть): *відхилення характеру батьків, симбіоз, авторитарність, фобія втрати дитини, проекція на дітей своїх негативних рис, фізичне покарання, контроль, нерозвиненість батьківських почуттів, гіпоопека, ігнорування потреб дитини, розширення батьківських почуттів.*

16. Ученими виділені наступні функції родини _____

17. Відомо, що мотивація спілкування йде паралельно з розвитком особистості. Назвіть основні мотиви спілкування дітей і для якого віку вони характерні.....

18. Техніка сімейної системної терапії розроблена:

а) Е.Г. Ейдемільером

в) В.Левковичем

б) А. Захаровим

г) Ю. Альшиною

19. До якій з форм відхилення відносяться наступні визначення:

Наслідок соціально-психологічної дезадаптації особистості в умовах пережитого мікросоціального конфлікту _____

Відхилення від норми дій, у яких реалізується внутрішнє спонукання людини, що виявляються у практичних діях і судженнях _____

Зловживання різними речовинами, що змінюють психічний стан, до того як від них сформувалася залежність _____

20. Назвіть основні фактори, що впливають на формування девіантної поведінки _____